

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף לה

(בעמוד הקודם)

זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי: שניים רבים על קרקע (או על ספינה) וכל אחד טוען שהיא היתה של אבותי, אבל לאף אחד מהם אין עדים שיש לו חזקה בקרקע. פסק רב נחמן 'כל דאלים גבר' כלומר מי שיגבר בראיות יקבל את הקרקע, או מי שיגבר בכח וישתלט עליה יקבל אותה.

קושיא: ומאי שנא משני שטרות היוצאין ביום אחד: מדוע המקרה שלנו שונה מהמקרה דלהלן?

אדם שכתב שני שטרות מתנה בהאחד הוא כתב שהוא מעניק את שדהו לראובן ובשני הוא כתב שהוא מעניק אותה לשמעון, ושני השטרות נכתבו באותו היום. לדעת רב שניהם יחולקו את השדה חצי חצי, לדעת שמואל 'שודא דדייני' כלומר הדיינים מטילים את הכרעתם למי שייכת הקרקע, לפי ראות עיני הדיינים מי מבין השניים ידיד טוב יותר של המת או קרוב משפחתו, שלבטח המת גמר בדעתו להקנות לו את הקרקע. [נשמואל מעדיף לעשות 'שודא דדייני' כי אז יתכן שהדיינים יכוונו לאמת והזוכה בקרקע הוא מי שבאמת אמור לזכות בה, אך אם היינו עושים חלוקה בודאי אחד מהם היה מקבל חצי קרקע שלא כאמת שייך לו].

הקושיא - מדוע כאן פוסק רב נחמן 'כל דאלים גבר' ולא 'שודא דדייני' או שיחלוקו? והרי גם שם בשטרות אף אחד מהם לא מוחזק בקרקע ובכל אופן לא אומרים כל דאלים גבר!

תירוץ: התם ליכא למיקם עלה דמילתא, הכא איכא למיקם עלה דמילתא: שם בשני שטרות אי אפשר לברר לעולם על ידי עדים למי שייכת השדה, כי הרי שני השטרות נכתבו ביום אחד. [וגם אם יבואו עדים שהשטר האחד נכתב בבוקר והשני בצהריים, אין לזה משמעות כי היום קובע. וגם אין לחשוש שמא הכותב את השטרות מסר אותם שלא באותו היום שאז מי שהיה מקבל את השטר ראשון היה זוכה בשדה]. ולכן בית

דין משתדלים לפסוק את הדין ועושים 'שודא דדייני' לדעת שמואל, ולדעת רב חולקין.

אבל כאן בשניים שרבים מי ירש את הקרקע מאבותיו, אמנם כרגע אין לאף אחד מהם עדים שיש לו חזקה, אבל יתכן שלאחר זמן יבואו עדים ויעידו על כך, ואם בית דין יעשו 'שודא דדייני' העדים יסתרו את הפסק שלהם. ולכן בית דין מסתלקים ולא מתעסקים במקרה הזה, וכל דאלים גבר.

קושיא: ומאי שנא מהא דתנן המחליף פרה בחמור וכו': בעל הפרה רצה למכור לבעל החמור את הפרה שלו, ובעל החמור רצה למכור לבעל הפרה את החמור שלו, ולכן הם עשו 'קנין חליפין'. דהיינו שבעל הפרה משך את החמור, ובאותו הרגע נקנתה לו הפרה היכן שהיא. לאחר מכן באו וראו שהפרה ילדה ולד, ולא ידוע מתי היא ילדה? האם לפני שהיא נמכרה לבעל החמור וא"כ הוולד של בעל הפרה, או לאחר שהיא נמכרה וא"כ הוולד שייך לבעל החמור. הדין הוא שהם חולקים בולד כדין 'ממון המוטל בספק חולקין'.

[המשנה כתבה בדוקא 'המחליף' דהיינו שהמכירה נעשתה ב'קנין חליפין', ולא 'המוכר' דהיינו שהמכירה נעשתה ב'קנין כסף'. משום שאילו היה מוכר את הפרה במעות, הרי הקונה לא היה קונה את הפרה עד שימשוך אותה, וכיון שמושך אותה הוא כבר יודע אם היא ילדה או לא, ואין מה להסתפק בדבר. אבל כשהוא מחליף פרה בחמור, אין צורך למשוך את הפרה אלא מספיק למשוך רק את החמור. וברגע שבעל הפרה משך את החמור, הפרה נקנית לחבירו בעל החמור, ומשכך יתכן שלא ידעו מתי היא ילדה].

וכן המוכר שפחתו וילדה: וכן המוכר את שפחתו לאחרים ב'קנין כסף' ולאחר מכן התברר שהיא ילדה, ולא ידוע האם ילדה לפני המכירה או לאחריה. הדין הוא יחלוקו.

[המשנה כתבה בדוקא 'המוכר' מכיון שעבדים נקנים בכסף, וא"כ הקונה לא צריך למשוך את השפחה והיא נקנית לו ברגע שהוא משלם את הכסף, אפילו אם היא נמצאת בבית הבעלים. ולכן לא ידוע מתי היא ילדה, האם לפני שהמוכר קיבל את הכסף וא"כ הוולד שייך למוכר, או אח"כ וא"כ הוולד שייך לקונה].

הקושיא - הרי במקרה הזה ישנה אפשרות לברר של מי הולד ויתכן שיבואו עדים ויעידו על כך, ואם כן מדוע יחלוקו? היה צריך להיות הדין שכל דאלים גבר! וקשה על רב נחמן.

תירוץ: התם להאי אית ליה דררא דממונא ולהוא אית ליה דררא דממונא, הכא אי דמר לא דמר ואי דמר לא דמר: שם במחליף פרה בחמור לשניהם יש 'דררא דממונא' - שייכות ממונית לולד. כי הפרה היתה של שניהם בזה אחר זה, דהיינו קודם כל היא היתה של המוכר ואחר כך היא עברה לרשות הקונה. וכל אחד טוען שהפרה שלו ילדה, כלומר שכאשר הפרה היתה ברשותו היא ילדה. ולכן אנו פוסקים שיחלוקו.

אבל כאן בקרקע שכל אחד טוען שירש אותה מאבותיו, אין לשניהם 'דררא דממונא' כלומר שייכות לקרקע, כי אם היא של האחד היא בהכרח לא של חבירו, וכן להיפך.

אמרי נהרדעי אם בא אחד מן השוק והחזיק בה אין מוציאין אותה מידו:
אם בא אדם שלישי מהרחוב ותפס את הקרקע ששני האנשים רבים עליה (האם היא שייכת לאבותיו של זה או לאבותיו של זה), בית דין לא מוציאים אותה מידיו. ואפילו שהוא לא טוען שהיא שלו לא מוציאים אותה מידיו, בגלל שיתכן שהיא גם לא שייכת לשני האנשים שרבים עליה. וזאת על פי דברי הברייתא דלהלן.

דתני רבי חייא גזלן של רבים לאו שמיה גזלן: דהיינו הגוזל משני אנשים הרבים על דבר וכל אחד טוען שהוא שלו, הוא לא נקרא בשם 'גזלן' לענין כך שבית דין לא כופים אותו להחזיר את הגזילה.

רב אשי אמר לעולם שמיה גזלן, ומאי לא שמיה גזלן? שלא ניתן להשבון: רב אשי חולק. השלישי שתפס את הקרקע הוא גזלן גם לענין כך שמוציאים ממנו את הקרקע, ומעמידים אותה בפני שני הראשונים שטוענים שהם ישו אותה מאבותיהם.

ומה שאמר רבי חייא שהגוזל מרבים 'לאו שמיה גזלן', כוונתו שהוא חמור הרבה יותר מגזלן רגיל, כי גזלן שיודע ממי הוא גזל, יכול להשיב את הגזילה ולכפר על חטאו, ואילו הגוזל מרבים לא יודע למי להשיב את הגזילה, וכך גם כאן הגוזל משניים שרבים על הגזילה אינו יודע למי להחזיר אותה. ואמנם בית דין מוציאים אותה מידיו ומניחים אותה לפני שניהם, אבל הוא לא קיים את מצוות ההשבה עד ששייב למי שהגזילה שייכת לו באמת.

*

למדנו במשנתנו - חזקתן שלש שנים מיום ליום וכו':

א"ר אבא: אם יש עדים שהמערער (= זה שטוען שהקרקע שלו ולא של המחזיק) הגביה סל מלא פירות על כתפיו של המחזיק (= זה שטוען שקנה ממנו את הקרקע

והחזיק בה שלוש שנים), הרי זה כאילו הודה למחזיק שאכן הקרקע שלו והפסיד את הקרקע, ולא יוכל לטעון יותר שלא מכרה לו, לפי שאם באמת לא מכר לו את הקרקע לא היה לו לסייע לו להוליך את הפירות לביתו אלא למחות בו.

אמר רב זביד: ואם המערער טוען - 'לפירות הורדתי', כלומר 'הוא (= המחזיק) אריס שלי הנוטל מחצה או רבע מפירות השדה שלי, ועזרתי לו להגביה את הפירות שמגיע לו עבור אריסותו', הרי הוא נאמן ולא הפסיד בכך שסייע לו.

וה"מ בתוך שלש: וכל מה שהמערער נאמן לטעון 'לפירות הורדתי' זה רק בתוך השלוש שנים, כיון שאם באמת המחזיק קנה ממנו את הקרקע מדוע אין לו שטר על כך? אבל לאחר שלש שנים אינו נאמן לטעון כך, כיון שעד שלוש שנים אדם שומר על השטר שלו, אבל לאחר שלוש שנים אינו שומר עליו והיה לו למחות במחזיק, וכיון שלא מחה בו הפסיד את הקרקע. [לאחר השלוש שנים אינו נאמן לטעון שהוא אריס אפילו אם לא סייע לו להגביה את הסל, כיון שלא מחה בו].

קושיא: **א"ל רב אשי לרב כהנא:** אם בעל הקרקע הוריד את חבירו לקרקע שלו שיאכל בה פירות לעשר שנים (= כגון 'משכנתא דסורא', שהוא נותן לחבירו לאכול את פירות הקרקע שלו עבור החוב), מה היה לבעל השדה לעשות, והרי חבירו מחזיק בקרקע שלוש שנים, ונמצא שהוא יפסיד את הקרקע שלו כיון שלא יוכל לטעון לאחר שלוש שנים 'לפירות הורדתי'.

תירוץ: **א"ל איבעי ליה למחויי:** היה עליו למחות בו בתוך שלוש שנים, דהיינו להביא עדים ולומר להם 'דעו לכם שלפירות הורדתי לכך וכך שנים, והקרקע שייכת לי', שכיון שמחה בו הוא כבר לא יוכל לטעון יותר שנאבד לו השטר, לפי שהדין הוא שאם מחו בו עליו להיזהר ולשמור את שטרו שלא יאבד.

דאי לא תימא הכי: שאם לא תאמר שאפשר למחות רק על הקרקע (ולהודות שהפירות שייכים לחבירו), א"כ איך יתכן שחכמים תיקנו את 'משכנתא דסורא'? כלומר אדם יכול להלוות לחבירו עשר מנה ולקחת ממנו את השדה שלו במשכון, ולאכול מפירותיה במשך עשר שנים עבור החוב, ואח"כ מחזיר לו את השדה, וכותבים שטר שכתוב בו 'כשיושלמו השנים האלה תצא הקרקע הזאת ללא כסף' (= שלאחר שהמלווה יאכל פירות במשך עשר שנים תחזור השדה ללווה ללא שהוא יצטרך לשלם עליה). ואם תאמר שאי אפשר למחות רק על הקרקע, נמצא שהמלווה יוכל להחביא את שטר המשכנתא לאחר שלוש שנים שהוא החזיק

בקרקע, ויטען שהוא קנה אותה מהלווה והוא יהיה נאמן, שהרי הלווה לא יוכל למחות רק על הקרקע, וזה הרי אי אפשר לומר שחכמים תיקנו דבר שמביא לידי הפסד שלא כדין (= שהלווה יפסיד את הקרקע שלו), אלא בהכרח שאפשר למחות רק על הקרקע! ועל הלווה למחות במלווה בתוך השלוש שנים, ואם לא מחה יפסיד.

הכא נמי: וגם כאן לגבי המוריד את חבירו לפירות היה עליו למחות בו בתוך שלוש שנים.

*

ישראל הבא מחמת עכו"ם הרי הוא כעכו"ם: שדה שכולם יודעים שהיא היתה שייכת לישראל, וגוי אכל בה שלוש שנים וטוען שקנה אותה מישראל, והלך ישראל אחר וקנה אותה מהגוי, וגם הישראל הזה אכל בה שני חזקה, אין לישראל הזה חזקה בקרקע ויכול בעל הקרקע לקחת אותה ממנו, וזה שקנה אותה מהגוי ילך ויתבע אותו לדין על שמכר לו קרקע שאינה שלו, לפי שהוא הפסיד את עצמו על שקנה אותה מהגוי, שהיה עליו לבקש מהגוי שטר המוכיח שהוא קנה אותה מישראל, והטעם הוא משום שאין לגוי חזקה ולא לכל מי שבא מחמתו (= כגון שקנה ממנו את הקרקע), לפי שסתם גויים הם גזלנים וישראל מפחד למחות בו, ולכן לא תיקנו חזקה לגוי.

[הרחבה: ישראל הבא מחמת גוי, למרות שהישראל החזיק בקרקע אין החזקה שלו כלום, לפי שזו 'חזקה שאין עימה טענה', שהרי הוא טוען שהגוי מכרה לו אבל אנו לא יודעים איך הקרקע הגיעה לידי הגוי, ויתכן שהוא גזלה].

מה עכו"ם אין לו חזקה אלא בשטר, אף ישראל הבא מחמת עכו"ם אין לו חזקה אלא בשטר: כשם שלגוי אין חזקה בקרקע אם טוען שקנה מישראל, אלא עליו להראות שטר קניה, כך ישראל שקנה קרקע מגוי אין לו חזקה אלא אם יש לו את השטר של הישראל שמכרה לגוי (= את שטר המכירה של אותו ישראל שמכרה לגוי הזה).

אמר רבא: ואם הישראל טוען לחבירו 'הגוי אמר לי שהוא קנה אותה ממך' נאמן, כיון שאם הוא משקר היה יכול לטעון 'קניתי אותה ממך ואכלתי בה שני חזקה' והיה נאמן, ולכן אנו אומרים 'מה לו לשקר' והוא נאמן.

קושיא: **מי איכא וכו'**: וכי יש דבר שאם הגוי יטען אינו נאמן ואם הישראל יאמר זאת בשם הגוי הוא כן נאמן? והרי גם כעת זו 'חזקה שאין עימה טענה', שאפילו אם הישראל אומר אמת (= שבאמת הגוי אמר לו שהוא קנה אותה מישראל) אין בדברי הגוי כלום ללא שטר, והגוי בכלל לא נאמן לומר לו שהוא קנה אותה מישראל.

אלא אמר רבא: רק אם הישראל טוען ואומר 'הגוי קנה אותה ממך בְּפָנַי ואח"כ הוא מכרה לי' נאמן, לפי שיש לו 'מיגו' שהיה יכול לטעון 'קניתי אותה ממך ואכלתי בה שני חזקה'.